

DE IDENTITEITSKAART VAN APHRODITE

Ik gooide mijn sigaret in de hoogte
Ze viel in een halfleeg
plastic bekertje
Doofde sissend

Lege blikjes frisdrank
peuken
En de vergeten glans
van de namiddag in de mond
Veergeld voor de oversteek
naar de overkant

Kijk
Er valt een ster
Doe een wens

Dit gedicht staat in *Atraktos*, de pas verschenen tweetalige dichtbundel van de Griekse dichter Myron Zolotakis. Op elke linkerpagina is het gedicht in het Nieuwgrieks te lezen, en op elke rechterpagina de vertalingen in het Nederlands, gemaakt door Hero Hokwerda, die als onderzoeker is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en talloze vertalingen uit het Nieuwgrieks op zijn naam heeft staan. 'Myron Zolotakis is in augustus 1961 geboren in Piraeus, waar hij woont. Hij heeft gedichten in dagbladen en literaire tijdschriften gepubliceerd en twee dichtbundels het licht doen zien; *Wachter van wateren* (2000) en *Scheepssloperij* (2003), beide bij uitgeverij Kastaniotis te Athene', zo laat uitgever Ta Grammata ons weten.

Atrakto brengt gedichten uit beide bundels samen in één band én is rijk voorzien van zwartwit- en kleuren-tekeningen van de hand van Dimitris Mytarás. Meer over Zolotakis en Mytarás kan ik op de in ons schrift geschreven territoria van het internet helaas niet vinden. Maar dat hoeft de pret niet te drukken. Ik zal het moeten doen met de tekst zelf, zonder te vertrekken van secundaire informatie van of over de auteur. Een unieke kans dus, om eens iets te lezen en te bespreken zonder afgeleid te zijn door interviews, Facebookstatussen, tweets en andere beeldvorming in de diverse media.

Het eerste wat mij aan de bundel opvalt, is dat deze poëzie allerlei elementen bevat die onze moderne, op massaconsumptie gerichte, geïndustrialiseerde maatschappij vertegenwoordigen: lege blikjes frisdrank, (al dan niet in peukvorm verkerende) sigaretten, een identiteitskaart, toeristen, vliegtuigen, sloperijen, banken, games, bioscopen, supergeluidsboxen, televisie, een nummerbord, een vuilniswagen, luciferdoosjes, flatgebouwen. Ze worden plompverloren in het idyllische Griekse landschap geplaat: 'deze zee / die sigaretten aanprijst op de muur aan de overkant' ... 'ik loop naast de elektriciteitspalen / Ik kijk naar je / De maan gaat de draden op en af / Speelt muziek'.

De confrontaties (zee/sigaretten), (maan/elektriciteitspalen) geven aanvankelijk een vervreemdend effect. Dat geldt helemaal wanneer het wetenschappelijk jargon betreft: 'Ik lik het sap op / Mijn mond vult zich met chrysalides' (zo worden vlinders ge-

noemd wanneer ze in hun cocon zitten; ik moest het opzoeken). Op deze manier trof ik ook in de gedichten aan: holoëdrie, mathematische, transformatie, infrarood, microben, illuminatie, maximale onthulling, continuïteit, iriseert, enzovoort. Ze werken als de hik in een lied: ze ontwrichten de schoonheid eventjes, onaangekondigd.

Zolotakis plaatst vertegenwoordigers van verschillende culturele systemen naast elkaar en laat ze relaties met elkaar aangaan. *Atrakto* is geschreven met een telkens terugkerende set oerelementen (sterren, zee, aarde, dag, nacht) en ook de goden ontbreken niet; en dat maakt dat we ons als lezers bevinden in de toonaard van een wereldbeeld dat minstens 2.500 jaar oud is: het wereldbeeld van de klassieke Griekse mythologie. Zolotakis vertoont ons – zo beeldend zijn de gedichten vaak – prachtige korte filmpjes over grote vragen. Die gaan vooral over gemis, en over de fenomenen tijd en licht die zo centraal zijn in ons – al zo oude – begrip van de kosmos en onze plaats daarin. De dichter speelt veel met aan- en afwezigheid en met een zekere gelijktijdigheid daarvan, en dat onthult een wereldbeeld waarin het onzichtbare zichtbaar wordt, zoals bij de oude Grieken de goddelijke wereld zichtbaar was in de menselijke natuur. Hij speelt met redelijk transparante verwijzingen naar de klassieke cultuur, en doet dat door taferelen te schetsen die analoog zijn aan die mythologieën.

Zo herkennen we Plato's allegorie van de grot in het gedicht 'Zelflichtend':

**Ik raak de deur aan
Eikenbos sleept mij mee
Bij vollemaan zie ik
De verlichte gang de lift
De huurders van het flatgebouw
Ik kijk in de spiegel
Zink langzaam weg in de bodemloze diepte
Van de vier millimeter
Het namiddagmaam
Standbeeld vlak voor de onthulling
De televisie
Zwarte doos vol duisternis
De nacht een onontkoombaar feit
Ik doe het licht uit
Dromen zijn zelflichtend**

In het gedicht dat ik citeerde aan het begin van het artikel herkennen we duidelijk de obool die bij overledenen onder de tong werd gelegd en die, aan Charon gepresenteerd, toegang tot de Hades zou verschaffen. En is het

Ikaros, in het gedicht '1923-2007'? 'In zijn val zag hij er mooier uit / In de verbranding van de waan'. Elders worden mythische figuren expliciet benoemd, zoals hier in het gedicht 'Pandemische Aphrodite':

**De lamp was de wachter bij de deur
Demonenscharen
Gingen de treden op en af
Het huis had de jaren van de Hel
Jij die spiernaakt met twee kleine planeten
Engelenscharen de borst gaf
En met de kracht van je naam
Het beest tenietdeed
In elke vorm die het aannam in de eeuwen**

En is de op een strand, uit zeeschuim geboren Aphrodite niet ook aanwezig in het volgende gedicht?

**Je steunde het hoofd in je hand
Versteende schelp
De afdruk van je oor**

**Stranden worden niet oud
ze zijn niet in tel bij de waarheid
waarin wij getraind zijn
Laat de kassier van de bank
maar verwonderd kijken
naar je identiteitskaart**

**Laat de schoonmaakster
maar je sporen gewist hebben
van de deurkruk**

Een verwijzing naar het Bijbelse gedachtengoed vinden we hier: 'Wanneer de bioscopen uitgaan / Kijk ik hoe de stelletjes / Gearmd weglopen / Daarna klim ik naar de Profeet Elia'.

Telkens zijn de moderne elementen ingebed in een klassieke cultuur waarin destijds het metafysische zichtbaar werd in het fysieke, en de kosmische harmonie fungeerde als het centrale ordeningsprincipe van het ondermaanse. Het was een wereldbeeld dat wellicht meer troost verschafte dan het huidige.

Dit brengt me bij mijn volgende observatie. De gedichten in *Atraktos* vertellen van een geliefde die zeer wordt gemist. Of zij een werkelijke vrouw was – de geliefde van de dichter? – en of zij alcoholiste was, en of zij is gestorven op een zonnige dag; ik

weet het niet, ik kan enkel raden, op de grens van het verzinnen, en kan de 'feiten', als die al bestaan, nu ook niet achterhalen. De vraag is of we dat wel moeten willen. Maar al te vaak worden ik-personages, zelfs door vooraanstaande critici, verward met de dichters zelf. Belangrijker is het hier dat de verdwenen geliefde naar wie het ik-personage met zoveel pijn terugverlangt, tegelijk de eveneens nooit aanwezige Aphrodite is. De goddelijke aanwezigheid-in-afwezigheid is net zo reëel als de (wie weet) aanwezigheid-in-afwezigheid van haar, de grote liefde. Net zo reëel als ieders ontbrekende geliefde. In deze dichtbundel wordt die mysterieuze aanwezigheid ervaren in spelingen van licht en tijd. Hier is het licht de intermediair tussen af- en aanwezigheid:

**Ik zag haar
In het paleis van de prins der leliën
Voordat de toeristen kwamen
Bij tijd en wijle zonder tovenarij
Tot hemellichaam maken de slaapkamer**

**Ik zag haar
Reizen met de alcohol
Toen het licht de absenties aangaf
En de zonnige dagen op de borst drukten**

Prachtig is dit. De voorlaatste dichtregel doet denken aan de fotografie, de heliografie, of zelfs aan zo primaire vragen als 'wat is licht', vragen die al beantwoord wilden worden in Genesis 1:3. Zonder licht, zegt Zolotakis, geen schaduw of duisternis: de twee zijn onafscheidelijk. Je hebt licht nodig om dingen zichtbaar te maken, en daardoor zie je ook wat er niet is. Daarom zijn die zonnige dagen zo pijnlijk. De ik-verteller mist haar en het licht drukt dan tegen zijn borst. In een ander gedicht lezen we: 'Daarna komt de eenzaamheid / Die je ogen heeft je bril draagt / Hem op het nachtkastje legt naast het bed / Twee kleine bovenlichten waarlangs ik weg kan'. Alweer zo'n prachtig idee: brillenglazen als koepels die toegang geven tot een andere dimensie.

En behalve het licht kan ook de tijd het gemis opheffen: 'Ik fluister je in het oor / Eeuwen terug of vooruit doet er niet toe / we zullen even oud zijn'. Elders staat:

**Op je rug gelegen wees je mij
De strepen van de vliegtuigen
Alles verleden tijd**

**De zonsopgang bleef haken
aan een vinger die wijst**

En weer elders: 'Over een lijn raken we haar aan / Ondeelbare continuïteit'. Nog een woord valt me op, en dat is het woord 'tijdmaschine' in een

gedicht dat een verhuizing beschrijft. De ik-persoon beeldt zich in een spin te zijn en in de kamer wat achtergelaten spulletjes te zien, getuige te zijn van het moment waarop de nieuwe bewoners komen verven en schoonmaken. Dan lezen we: 'Ik blijf hangen aan het web van de spin / En ga proberen de tijdmaschine te vinden / Om alleen in onze dagen te leven'.

Hierboven schreef ik dat we ons als lezers van Zolotakis' gedichten bevinden in de toonaard van het wereldbeeld van de klassieke Griekse mythologie. Maar tegelijk worden we daar ook voortdurend uitgestoten door vreemde woorden die de moderniteit vertegenwoordigen. De klassieke sfeertekening, de idyllische landschappen en de oude oervragen worden geregeld onderbroken door het gebliep van de huidige tijd. En soms, in de spelingen van het licht en in deze wonderschone tijdmaschine van Zolotakis, vallen alle tijdsgewrichten even samen tot één moment, één seconde waarin de hele geschiedenis is samengebald.

□ Annemarie Estor

Myron Zolotakis, *Atraktos. Gedichten*, Vertaald door Hero Hokwerda, Met tekeningen van Dimítis Mytarás, Uitgeverij Ta Grammata, Groningen, 2012, 101 blz., 16,50 euro, ISBN 978-90-8193-701-6.